

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.12.20

Legeroman

(_sjanger) Undersjanger av kjærlighetsromanen. Vanligvis formellitteratur (dvs. følger et forutsigbart handlingsforløp).

Hovedpersonen er oftest en mannlig lege, men en kvinnelig lege har blitt stadig vanligere som hovedperson. Legen elsker sine pasienter av humane grunner og en av sine sykepleiere eller lege-kolleger av emosjonelle, personlige grunner. Legeromanenes doktorer viser varme og forståelse for sine pasienter også utenfor det medisinske (*Presse & Buch* nr. 3 i 1995 s. 20).

Legeromaner har tradisjonelt vært “importert fra USA, Storbritannia eller Sverige og Danmark, og temaet er den store kjærligheten mellom sykepleierske og mannlig lege som de så vidt har tid til å pleie mellom hennes krevende omsorgsarbeid og hans fremragende kirurgiske inngrep.” (Vibe 1984 s. 4)

“I legeromaner er konfliktløsninger gjerne knyttet til blodige ulykker og dramatiske operasjoner der de slemme må dø, mens de gode rekker fram til det rette operasjonsbordet.” (Vibe 1984 s. 6)

Amerikaneren Elizabeth Seifert skrev svært mange legeromaner: “Elizabeth Seifert, who wrote more than 80 novels about doctors after quitting medical school after a year and a half because she was told women did not belong in medicine, [...]. Miss Seifert’s first book was “Young Doctor Galahad,” for which she won a \$10,000 Redbook prize for first-time novelists in 1938. Her latest book, “Two Doctors, Two Lives,” was published in November [1982]. Miss Seifert told an interviewer that being shunned by medical school led her to write books about doctors.” (<http://www.nytimes.com/1983/06/19/obituaries/elizabeth-seifert.html>; lesedato 07.02.11)

Den tyske legeroman-serien om Dr. Holl passerte 1300 titler i 2003 (Schneider 2004 s. 347). Bind 1314 hadde tittelen *Kjærlighet – i all evighet?: Dr. Holl og en vakker søsters hjertevillfarelser*. Boka ble utgitt på forlaget Bastei og var på 68 sider. Romanen utgjorde 56 av disse sidene, de øvrige var reklame for andre bokserier og dessuten annonser for fuktighetskremer, medisin mot oppsvulmede bein, skulder- og nakkesmerter m.m. (Schneider 2004 s. 347-348). Boka er en typisk hefteroman. Den tyske forfatteren Patricia Vandenberg (pseudonym for Gerty Schiede) skrev *Dr. Norden*-serien fra 1971 og framover. Serien består av ca. 850 romaner, og ble solgt i over 180 millioner eksemplarer. I en periode skrev hun

seks romaner per måned (<http://www.datum.at/artikel/dreigroschenheros/>; lesedato 18.03.15).

Dr. Daniel Norden i Vandenbergers serie tar seg ikke bare av fysiske sykdommer, men er opptatt av sine pasienters liv – ulykkelige ekteskap, kvinnelige pasienter som trenger psykisk hjelp m.m. (*Presse & Buch* nr. 3 i 1995 s. 19). Titler i serien er f.eks. *Har livet mistet sin mening?*; *En farlig forveksling*; *Det var nesten for sent*; *Den krevende pasienten*; *Hvem er Vanessa Hunter?*; *Innse sannheten, Christina*; *Man tok hennes barn* (alle på tysk). Ifølge nyere tall har det blitt skrevet over 1000 korte romaner i serien og solgt mer enn 200 millioner eksemplarer (<https://www.beam-shop.de/serien-abo/heimat-arzt-familien/arztroman/dr.-norden/dr.-norden-ab-band-1008/139137/dr.-norden-1049-arztroman> ; lesedato 14.03.18). Andre tyske legeromanserier er *Akuttlegen*; *Dr. Karsten Fabian*; *Dr. Daniel*; *Dr. Laurin*; *Dr. Stefan Frank*; *Akuttlegen Andrea Bergen*; *Kurfürstenklinikken*; *Den nye landlegen*.

Den tyske forfatteren Elfie Ligensa innledet i 1971 sin hefteromanserie *Dr. Stefan Frank*, med undertittelen “Legen som kvinner betror seg til”. Denne serien ble senere til en TV-serie med samme navn, der Ligensa var en av manusforfatterne, og hun skrev også noen bøker til TV-serien (<https://www.histo-couch.de/elfie-ligensa.html>; lesedato 23.03.18). Ligensa skrev dessuten mange hefteromaer i serien *Fjelllegen* (*Der Bergdokter*).

Den sveitsiske forfatteren Nicole Amrein har skrevet en serie om Dr. Katia König. Amrein har uttalt at hun ofte henter inspirasjon fra avisnotiser, som blir utgangspunkt for en lang fortelling.

“Tidligere var legeromanens heltinne alltid en sykepleierske, men i de senere årene har den kvinnelige legen begynt å overta denne rollen. Hun er nokså nyut-eksaminert, ofte heltens assistent. Den faglige dyktigheten er det ikke noe å si på, men hun er ingen ledertype, og hun fungerer bedre i omsorgsfunksjonene enn ved operasjonsbordet [...] Sammenlignet med de tidligere sykepleierske-heltinnene er hun ikke så vakker og naivt hjertegod, men hun har et intelligent ansikt, kloke øyne og sikker smak. Ettersom sykepleiersken er fortrenget fra heltinnerollen, har hun også fått nye funksjoner i legeromanene. En og annen askepott som vinner legeprinsen eksisterer fortsatt, men i de fleste romanene er sykepleierskene en gjeng oppløpne jenter som er farlige pga. sine tøylesløse seksuelle drifter. Oversøsteren er genrens mest klisjépregede skikkelse. Hun er ofte forfatterens talerør, en enslig, middelaldrende menneskekjenner som aldri tar feil. Med sin livsvisdom er hun moralens vokter på sykehuset, dessuten professorens fortrolige og tjenende ånd, et morssubstitutt for kvinnelige leger og en myndig internatbestyrer for uregjerlige pleiersker. [...] Storsamfunnets problemer med karrierekvinner og dobbeltarbeidende småbarnsmødre eksisterer ikke her.” (Vibe 1984 s. 6-7)

“Først når helt og heltinne har bevist at de har den rette arbeidsmoral og evnen til alltid å la andres liv og helse komme foran egne seksuelle og emosjonelle behov, har de gjort seg fortjent til den store kjærligheten. [...] Kvinner som ikke selv arbeider i helsevesenet, har ikke forutsetninger for å skjønne denne arbeidsmoralen. Men vil hun ikke akseptere at kjærligheten må underordnes arbeidet, er hun heller ikke verdig en leges kjærlighet. [...] Man kan undre seg over at disse dydige romanene er salgbare i 1980-årene. Men det spørres om ikke nettopp moralens seier er noe av det som betyr mest for lesergruppene. Da Bladkompaniet forsøkte å introdusere sin norske legeromanserie *Hospitalet* i 1980, brøt de med viktige genrekjennetegn som streng arbeidsmoral og undertrykt seksualitet. Her opptrådte det helsepersonell med fritid og førekteskapelige seksuelle forbindelser. Og som føljetong publiserte de bl.a. en “intim serie” med utdrag fra en sykesøsters dagbok. Men dette ville ikke legeromanleserne ha, og serien gikk inn etter et par år. Forleggerne har kanskje rett i at lesergruppene er konsentrert om kvinner under 18 år og kvinner over 60 år. For lesere med angst for det seksuelle eller med lang erfaring i systematisk undertrykking av eget driftsliv kan legeromanene sikkert virke legitimerende. At moralen seirer over driftene er ikke en nevrose, men et uttrykk for den rette kjærlighetsevnen.” (Vibe 1984 s. 9-10)

“För de allra flesta av författarna gäller alltså att de är kvinnor, framträder som kvinnor eller genom sina namn inte signalerar en entydig könstillhörighet. Orsaken kan vara att läsarna av läkar- eller sjuksköterskeromaner vanligen är kvinnor [...], och därför kan det vara en fördel om författarna till sådana romaner i alla fall inte uppenbart är män. Betydelsen av kvinnliga författarnamn i fråga om bland annat kärleksromaner och läkar- eller sjuksköterskeromaner understryks av Rothe. Denne betecknar kvinnliga författarnamn som en form av äkthetsstämpel, som bidrar till att romanerna blir en kommersiell framgång bland kvinnliga läsare (Rothe 1986:400).” (Landqvist 2010)

Noen romantitler “uppvisar så pass små skillnader i förhållande till varandra [...] *Surgeon's affair* (1986, SveMT: *Kärlek på sjukhus*), *Surgeon's call* (1979, SveMT: *Kirurgen och kärleken*) och *Surgeon's sweetheart* (1987, SveMT: *Den tysta patienten*). Exempel ur de båda svenskspråkiga delmaterialen är *Syster Natalie finner lyckan* (1978, EngKT: *Doctor intruder*) och *Syster Jill finner lyckan* (1988, EngKT: *Staff nurse at St. Mildreds*) respektive *Syster Lisbeths bekymmer* (1977), *Syster Birgitta får bekymmer* (1979) samt *Syster Birgittas bekymmer* (1980). Särskilt likheten mellan de tre sista titlarna i SveOT är förvånande, eftersom samtliga romaner i delmaterialet är skrivna av Ann och Örjan Björkhem (under pseudonymerna Elisabet och Per Reymers [...]) [...] Omslagets framsida domineras av en bild, som antingen är ett fotografi eller en tecknad bild, och som är i färg. Motivet är en eller flera person(er), som är utrustad(e) med attribut som förknippas med personer inom vården som vit rock, munskydd, stetoskop osv. Om motivet utgörs av en ensam person, är det vanligen en bild på en ung kvinna. Om motivet är två personer, är det vanligen en man och en kvinna, som är relativt unga” (Landqvist 2010).

Et norsk eksempel er Trine Kjus' *Rivalene* (2007), første bok i serien *St. Hallvarvs hospital*. På baksideomslaget står det: "Velommen til St. Hallvarvs hospital – et sykehus med maktkamp og dramatik, men også kjærlighet og vennskap. Møt Eva Dahl, en ung og vakker turnuslege [...]. Endelig har drømmen om å bli lege gått i oppfyllelse, men livet er ingen dans på roser. [...] Eva får imidlertid et godt forhold til andre kolleger, ikke minst flere av de mannlige. Men på den årlige høstfesten innser hun at hun kan ha tatt feil av en av dem – fryktelig feil." Kjus er selv lege.

"En noe overfladisk undersøkelse av legeromaner antyder at sjangeren lever opp til forventningen: Mandig, muskuløs lege møter smukk sykesøster over skral pasient. Det blir klining. [...] En av de populære sjangrene innen kjærlighetslitteraturen er legeromanen – altså smektende romanser satt i sykehusmiljø. Det synes tydeligvis psykiateren Brendan D. Kelly fra University College Dublin og Mater Misericordiae University Hospital er ytterst fascinerende. Så fascinerende at han bestemte seg for å finne ut mer om hva bøkene faktisk inneholdt, og publisere betraktningene sine i det medisinske tidsskriftet *The Lancet*. [...] Etter en undersøkelse av 20 tilfeldig valgte eksemplarer, konkluderer Kelly med følgende: Alle bøkene hadde leger i den mannlige hovedrollen. Mennene var forbløffende ofte geniale, høye og muskuløse, og hadde sterke trekk. Mange viste seg da også å stamme fra områdene rundt Middelhavet. Dessuten hadde de gjerne en mørk fortid full av personlige tragedier. De kvinnelige hovedpersonene hadde også en sterk tendens til å være vakre, flinke, fremadstormende og godhjertede, på tross av at mange av dem hadde støtt på store utfordringer både personlig og profesjonelt. Men bare 11 av de 20 damene var leger. Av de resterende var det åtte sykepleiere og en paramedic. Både damene og mennene var usedvanlig engasjert i jobben, og forsømte ofte sine personlige liv for å ta seg av pasientene. Pasientene, på sin side, var gjerne dødelig syke, men karete seg likevel forbausende ofte tilbake til livet under hovedpersonenes pleiende hender. Og selvfølgelig ble det klining. Ifølge forskeren gjør bøkene oss oppmerksom på uante romantiske muligheter i sykehusmiljøer, samt faren for ukontrollerte utbrudd av begjær i utrykningssituasjoner. Særlig i fly. - Disse romanene antyder at det er et akutt behov for å inkludere instruksjoner for romantikk i studieprogrammene til leger og sykepleiere som har tenkt å jobbe i disse omgivelsene, hevder Kelly, og bringer oss dermed inn på det virkelig interessante spørsmålet: Leser leger legeromaner? Referanse: B. D. Kelly, *Medical romance*, *The Lancet*, vol. 370, 27. oktober 2007, s. 1482." (Ingrid Spilde i <http://www.forskning.no/artikler/2007/oktober/1193305792.63>; lesedato 15.04.14)

Marianne Mjaalands *13. uke* (2008) "er en legeroman som haster fra det ene blodige dramaet til det andre. [...] Romanen får ekte tragiske dimensjoner og berører menneskets lodd når den fremviser hvor alene vi alltid vil være med våre mest skjebnesvangre beslutninger." (Trond Berg Eriksen i *Morgenbladet* 20. – 26. juni 2008 s. 36)

“Helten eller mannen i legeromanen er nesten alltid lege, og som regel er han både genial, høy, mørk og muskuløs, og han bærer ofte på en mørk hemmelighet eller har en fortid full av personlige tragedier. Den kvinnelige helten er enten lege, sykepleier eller liknende, og hun er ofte både vakker, fremadstormende og godhjertet. Både de kvinnelige og mannlige heltene er ofte usedvanlig engasjert i og ofrer ofte alt for jobben. Pasienten på sin side er ofte svært syk, men friskner ofte til i løpet av boka. Romansen er et av de mest sentrale motivene i boka. I tillegg til de tradisjonelle legeromanene gis det ut en del skjønnlitterære romaner i Norge i dag hvor settingen er lagt til sykehusmiljøet. Disse vil også kunne karakteriseres som legeromaner. Skiller disse seg fra de tradisjonelle legeromanene? Dette kan du undersøke dersom du ønsker å skrive om legeromanen som sjanger. Velg en tradisjonell legeroman og en av de nye norske i lista under [...]

Marianne Mjaaland: *Unaturlig dødsfall meldes* (bm). Vera Wiehe er en ambisiøs, ung lege som kjemper for å få innpass i det etablerte mannsfelleskapet blant kirurgene på et norsk regionssykehus. Tempoet er stort og kravene høye; innad er justisen beinhard, og ingen utenfra får innsyn. Så dør et ungt, frisk menneske etter et rutineinngrep. En av Veras ferske kolleger blir stående alene om skylden. Men ingenting er noen gang så enkelt.

Marianne Mjaaland: *13. Uke* (bm). Den nyansatte Vera Wiehe er nødt til å ta en rask avgjørelse på kvinneklinikken. En seksten år gammel jente skal ta abort, men bryter sammen idet narkosen sløver bevisstheten. Det skal vise seg at Veras avgjørelse får store konsekvenser, både profesjonelt og privat. *13. uke* er en historie preget av etiske dilemmaer. For hvor går egentlig grensen mellom liv og død?

Christer Mjåset: *Legen som visste for mye* (bm). En 10 år gammel jente mister livet under en operasjon, og assistentlegen Mads Helmer får seg en ny jobb på Hitra for å komme seg til hektene igjen. Da den lokale doktoren dør i en bilulykke blir Mads den eneste legen igjen på kontoret og utfordringene strømmes på. Etter hvert dukker det opp flere ting som ikke tilsvarer den tidligere doktorens gode rykte. Mads begynner å ane at det ligger noe mer bak dødsfallet enn antatt.

Christer Mjåset: *Hvite ravner* (bm). På nevrokirurgisk avdeling samles de dyktigste og mest ambisiøse legene. Tre nyutdannede kirurger ønsker seg fast stilling, men hvem av dem vil overlegene ha? Og hvor langt må de gå for å komme innenfor?

Marita Fossum: *Lykksalighet* (bm). I *Lykksalighet* skildres et skjebnesvangert møte mellom den anerkjente anestesilegen Hannah Lote og hennes pasient E. J. Herman. Handlingen er lagt til Nord-Norge og strekker seg over noen avgjørende vintermånedene. Marita Fossum tegner nådeløse portretter av to mennesker som motarbeider seg selv og som ikke makter å nyttiggjøre seg de gode tingene som bys dem. Med språklig sug og estetisk varhet drives fortellingen fremover, ja selv eksistensiell tomhet og lengsel etter kjærlighet fremstår som noe uhandgripelig vakkert i denne romanen.

Wendy S. Marcus: *En natt er ikke nok* (bm): Sykepleieren Ali Forshay har bestemt seg for å slutte å date en gang for alle. Det er bedre å tilbringe fritiden sammen med venninnene. Men etter å ha brukt altfor mye tid på å diskutere mannen hun elsker å hate – den store kvinneforføreren og utrolig flotte doktor Jared Padget – innser hun at hun er gal ... etter ham! Løsningen på problemet blir å tilbringe en natt i hans selskap. For en eneste natt kan vel ikke skade? Eller føre til noe? (Forlagets omtale)

Kate Hardy: *Skynd deg å elske* (bm): Doktor Jane Cooper er alltid blitt betraktet som den litt grå og kjedelige i familien, der både tvillingsøsteren og moren har vært glamorøse fotomodeller. Men en kveld gjør Jane noe som er svært uvanlig for henne: Hun går på sykehusets ball, og der treffer hun Ed Somers – pen, sjarmerende og helt fantastisk ... Ed får Jane til å blomstre opp, og hun begynner å tro på kjærligheten igjen. At han – til forskjell fra henne – dessuten har en stor familie som tar imot henne med åpne armer, skader heller ikke! Alt er perfekt. Hvis det ikke hadde vært for den kommende skandalen som truer med å rasere absolutt *alt* ... (Forlagets omtale)” (<http://senjavgsbiblioteket.wordpress.com/litteraeremner-g-l/legeromanen/>; lesedato 20.05.14)

Den berømte sørafrikanske hjertekirurgen Christiaan Barnard ga ut romaner, f.eks. *Kirurgen* (på svensk 1975). Jens Christian Grøndahls *Lucca* (1999) ble av forlaget Pax beskrevet som en “moderne, eksistensialistisk “legeroman” ”. En lege som heter Robert er en av hovedpersonene.

Line Bergs novellesamling *Slik skjer det ikke* (2010) har en tittelnovelle som “beskriver en påkjørsel [...]. Fortellergrepet gjør novellen frisk, samtidig som ironien – det lefles med legeromanen – gir historien en original vri.” (*Dagbladet* 11. oktober 2011 s. 36)

“Først i 1930-årene ser man antydninger til at legeromanen konstitueres som en egen undergenre i kjærlighetslitteraturen for kvinner. Da er legen blitt hovedperson i en spennende kjærlighetshistorie, og det er selve yrkesutøvelsen hans som står i sentrum for hendingene. A. J. Cronins *The Citadel* (1937) [...] er blitt trukket fram som den første store publikumssuksessen. Den ble filmatisert allerede i 1938 og kom ut som bokklubb-bok i en rekke land. Men *The Citadel* var en samfunnskritisk roman og derfor atypisk for genren. Det er mer naturlig å finne røttene i den amerikanske populærlitteraturen fra 1930-årene. Frikirkepresten Lloyd C. Douglas ga ut sin første legeroman i 1935, og den ble oversatt til en rekke språk. Men den fremste av dem alle var Frederick Schiller Faust som under pseudonymet Max Brand skrev romanene og filmmanuskriptene om *Dr. Kildare*, diagnostikeren av Guds nåde.” (Vibe 1984 s. 3-4)

“På 1940-tallet er det Frank G. Slaughter som er Fausts mest seriøse konkurrent. I hans første legeromaner fikk legen ekstra aktualitet som krigshelt. Slaughter har vært en populær legeromanforfatter helt fram til våre dager, og ennå i 1980-årene

gir Aschehoug forlag ut trivialromanene hans i nye opplag. I 1950-årene styrker legeromanen sin posisjon blant de triviallitterære kjærlighetsromanene, og mange av de karakteristiske trekkene for genren utvikles på denne tiden: sykehusmiljøet, heltekodeksen og utformingen av kjærlighetstemaet finner faste former. I denne perioden spres også produksjonen internasjonalt. Østerrikerne Ernst Meister og Hans Kades (langtidspasienten som ble legeromanforfatter), er med på å innlede den senere så sterke tyskspråklige legeromantradisjonen. Også Norden har fått sine sentrale legeromanforfattere, mest kjent er danskene Ib Henrik Cavling og Erling Poulsen og svenskene Elisabet og Per Reymers (pseudonym for Marianne og Örjan Björkhem).” (Vibe 1984 s. 4)

“I Norge innleder Bladkompaniet trenden med B. Gerdes roman *Læge og kvinne* i 1944, en publikumsfavoritt som ble solgt i 17 000 eksemplarer den siste krigsvinteren. Den kom ut som kantonert bok, men da pocketboka ble innført på det norske markedet i 1949, ble den legeromanens viktigste publikasjonsform helt fram til 1970. [...] Fra ca. 1970 er heftet blitt den viktigste publikasjonsformen for legeromaner. I dag [dvs. 1984] har to serier ukentlige utgivelser, *Ukens Beste Lege-Roman* (startet i 1969) og *Legeromanen* (startet ca. 1975). I tillegg kommer hver fjerde uke utgivelser i serien *Dr. Robert Steffen* (startet ca. 1980). Men markedet er stramt. Bare i 1980-årene er iallfall tre nystartede serier gått inn (ukeheftet *Hospitalet*, månedsheftet *Dr. Frank* og dobbeltheftet *Legens verden* som bare kom ut seks ganger). Samtidig har forlagene registrert en dalende interesse for legeromaner i pocketbøker fra begynnelsen av 1980-årene.” (Vibe 1984 s. 4-5)

I en norsk forlagsreklame for serien *Ukens beste Lege-Roman* ble det annonsert: “Les om legers og sykepleierskers utrettelige kamp for deres pasienter og deres problemer med plikter og med kjærlighet – det er vel ofte så at intriger og kjærlighet ikke trives så godt noe sted som på et sykehus.”

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>